

Luceafărul

SALA
DE
LECTURĂ

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Mercuri 18 noiembrie 1992 • 44 (143)

SFIDAREA SFIDĂRILOR

În clipa cînd Parlamentul României a decis ca problema Culturii să fie dată, spre îngrijire și rezolvare, reprezentanților din Senat ai P.S.M. și P.R.M. s-a produs cea mai mizerabilă trădare a dorului de libertate și democrație pentru care au ieșit românii în stradă în decembrie '89 și pentru care în inima Capitalei s-au rotunjit peste noapte movilele unui cimitir nou. Abia acum, după această „mutare” parlamentară se poate spune fără putință de tăgadă că Revoluția Română a fost furată! Să dai Cultura română — care, cum foarte bine se știe, a fost principalul domeniu social al rezistenței la dictatura comunistă, — pe mîna unora din cei mai înverșunați și nerușinați edili ai cultului fostului dictator și al dictaturii sale, înseamnă practic să recunoști că înainte este totuna cu după 1989 și, totodată, să accepți că evenimentele din acea decembrie au fost un accident istoric ameliorant pentru fața umană a comunismului românesc și nicidecum o părăsire a odiosului sistem. Că parlamentarii F.D.S.N.-ului n-au realizat care este sensul acestei distribuirii nu ne miră — deși teoretic vorbind, nici lor n-ar fi trebuit să le convină o atitudine clară de reinviere a spiritului totalitar, măcar pentru fațadă dacă nu și din convingere. Dar că parlamentarii Convenției Democratice au acceptat o asemenea mișcăvie a jocului politic — asta, într-adevăr, ne miră pînă la stupefacție. N-am auzit ca dnii. Coposu, Manolescu, Cunescu, Patriciu, Roman și ceilalți combatanți pe baricada democrației și anticomunismului să fi reacționat la această operațiune. Li s-a părut, probabil, că jocul politic o îngăduie. Cu atît mai rău pentru domniile-lor. Ceva din încrederea pe care le-am acordat-o s-a dus pe apa simbetei. Furați de mici interese de partid n-au băgat de seamă că preluarea Comisiei senatoriale pentru Cultură și mass-media de către reprezentanții P.R.M. și P.S.M. reprezintă nu o înfrîngere politică, în primul rînd, ci o înfrîngere morală. E o sfidare fără precedent prezența lui Adrian Păunescu în fruntea comisiei senatoriale pentru cultură și nu exagerăm deloc dacă spunem că efectele ei pentru imaginea democrației românești vor fi echivalente cu ale mineriadei din iunie '90. Și nu poporul român — cum s-a insinuat — l-a ales pe Adrian Păunescu în Senat ci exact acele uscături nostalgice ale regimului comunist care nu fac împreună decît trei sute de mii de cetățeni cu drept de vot. Același lucru e valabil și pentru C. V. Tudor. Numai că ambii se cred trimișii în Parlament ai poporului român și au impertinența de a vorbi în numele poporului român. Asta însă e, pînă la urmă, o chestiune lipsită de importanță și intră în ceea ce se cheamă prețul de cost al unei democrații. Trist, nespun de trist e doar faptul că forțele democratice din Parlament n-au găsit de cuviință să-și exprime atitudinea în fața sfidării suspomenite, ba, mai mult, au și cauționat-o prin vot. Fiindcă, să fim bine înțeleși, nu e vorba de prezența persoanelor numite, nici nu ne interesează ele ca persoane, e vorba de niște simboluri certe ale dictaturii securisto-ceaușiste pe care Puterea de azi, dacă ar fi ceea ce pretinde, le-ar dezavua cu toată hotărîrea. N-a făcut-o pînă acum și e greu de crezut că o va face de acum încolo. Cît despre lipsa de reacție a opoziției democratice din Parlament, dincolo de rațiunea strategică invocabilă ca motivație, ne rămîne gustul amar al deziluziei.

În paginile revistei sînt reproduse lucrări ale pictorului Paul Sima

**EPISTOLA
SFÎNTULUI
APOSTOL
PAVEL
CĂTRE
GALATENI
din NOUL
TESTAMENT**

Nicolae Prelipceanu:

**PIANELE
SCUFUNDATE**

Florin Manolescu:

**IEȘIREA
DIN PEȘTERĂ**

ALBERT CAMUS

**PROFEȚIA
REVOLUȚIONARĂ**

**Hai ku
(7/5/7)**

**DEASUPRA TRUPULUI ȚI-E
CHIPUL CA UN ALB
PARFUM DEASUPRA STICLEI**

Ion Stratan

În acest număr:

NOUĂZECI

supliment de direcție al revistei „Luceafărul”

IX. Sex

În numărul din 2 noiembrie 1992, săptămînalul Newsweek publică interviul lui David Anser cu Madonna, celebra autoare a recent apărutului volum „Sex”. Fără să știu despre acest album fotografic mai mult decît s-a putut afla din presa românească și din revista americană menționată nu pot bănui că autoarea, atunci cînd s-a expus publicului, ca viață mai mult decît intimă, a avut în vedere, în indiferent ce mod, relevarea delicateții gândului și subtilitatea expresiei verbale. Cu toate acestea interviul — asistat sau nu de specialiști în filozofia relației publice și a existenței post-moderne — arată o cu adevărat profundă putere de a trăi umanul, o frumoasă și elevată exprimare, o surprinzătoare și originală capacitate de contact cu esența vieții etice. Pentru Madonna sexul nu este un concret asumat ca atare, ci o „metaforă”. Metaforă sînd pentru ce? Pentru iubire, o iubire care prin chiar caracterul ei exuberant sexual devine o cale a toleranței, înțelegerii individului, pluralității umane etc. Recunosc, pentru o vreme am fost captivat de argumentația cîntăreții celebre, devenită model pentru imagini considerate, în general, greu acceptabile.

Se poate remarca mai întîi că produsul exprimării erotice a Madonnei este, într-un sens, o încercare nouă cu un mare potențial exploziv : obscenitatea nu este predicată de un personaj obscur, ci de unul celebru și admirat. Dacă sinteza obscenitate-celebritate se va dovedi viabilă, istoria ar putea înregistra, în acest punct, în acest incert 1992, o semnificativă discontinuitate. În al doilea rând, cită vreme este vorba de toleranță, de bună seamă că ești inclinat să îți amintești alte forme în care aceasta a fost afirmată. Iisus este acuzat de ucenicii săi că stă la masă cu bandiții (vameș este o traducere eufemistică sînd pentru cuvîntul bandit, cel care „vămuește” pe trecă-

tor) și prostituate. Iisus răspunde adepților săi că el este dator să stea alături de aceia care au mai multă nevoie de el ; cel care păcătuiește este tocmai un om aflat într-o asemenea nevoie. Apoi vine pilda dată de Iisus în fața femeii adultere. Prin recunoașterea cvasiomi-prezenței păcatului, Iisus o absolvă pe femeie de lapidare ; Iisus fiind tocmai cel lipsit de orice păcat. Privind lucrurile în perspectiva acestor paralele, pretențiile din interviul Madonnei devin mai mult decît dubitabile și sărace : toleranța referitoare la o atitudine umană — un viciu, sau ceva aflat dincolo de bine și de rău, prin chiar faptul toleranței — are putere și sens doar atunci cînd ni se oferă din unghiul austerității, atunci cînd este practică de un nevinovat. Celebra cîntăreață nu pare deloc să aparțină acestei categorii. Socotind, cu înțelegere, că nu despre vinovăție sau viciu este vorba, și totuși fiind nevoie de toleranță, încă observăm că acela care se arată deschis, conciliator, gata la acceptare, dă un exemplu numai întrucît el însuși nu este parte interesată în actul de grație ; altminteri nu poate fi vorba decît de complicitate, de viciu, de punere în circulație a unei noi forme de propagandă — adică de propagare a viciului. Invocarea toleranței — una dintre cele mai mari virtuți — este principala piesă demagogică din recuzita celor care propagă aberațiile acestui sfîrșit de mileniu, și care trăiesc din parazitarea și deci destrucția umanului.

Invitația la toleranță față de ideile comuniste este practică, cel mai adesea, în lumea răsăriteană și, implicit, în România, în maniera în care face propagandă alterării adevăratei iubiri o persoană numită Madonna numai spre a aduce încă o jignire vastei și indestructibile tradiții spirituale a creștinismului. Toleranța față de un trecut comunist nu poate veni decît din par-

tea celor care se angajează într-un profund și real anticomunism. Toleranța în raport cu libertatea sexuală modernă nu poate fi afirmată decît de aceia care au trăit și continuă să trăiască experiența unicității iubirii.

Și totuși o dramă umană se consumă atît într-un caz cît și în celălalt — atît în contradicția dintre fotografiile obscene ale Madonnei și declarațiile sale subtil spirituale, cît și în contradicția acestei societăți românești profund anticomunistă și incapabilă a se discipia de comunism.

Platon relevă gîndirea socratică drept o amplă teorie a izomorfismului și, în final, a identității valorilor. Plotin realizează o imagine în piramidă a valorilor umane culminînd în ideea de bine. Sfîntul Augustin oferă creștinismului sistemul unui neoplatonism perfect aderent credinței noastre. Dumnezeu nu este doar izvorul absolut dar și convergența a tot și a toate, a binelui întrucît este bine și a răului întrucît trebuie dizolvat și convertit în bine. Descartes ne aduce însă dualismul iar Immanuel Kant tratează spiritul în chip analitic. Valorile se izolează ; odată izolate ele ajung într-o naturală divergență. Mai departe, divergența naște divergență,

emoția se separă de rațiune, emoția naște tot mai distinct iubirea și senzualitatea, senzualitatea naște estetism și obscenitate și tot așa. În existența socială morala, politica și economia sînt supuse tot mai puțin unor principii identice.

Dar valoarea izolată este scoasă din referențialul celorlalte valori și, astfel, încetează a fi valoare. Ea nu mai este creatoare de normă. În absența normei se abuzează chiar de valoare și ea dispare ca semnificație. Inițial iubirea nu mai obligă la nimic, apoi ea nu mai este înțeleasă drept concept, ci vehiculată ca simplu cuvînt. La fel se poate întîmpla cu ideea democratică, sau cu libertatea, sau cu orice. Dacă omul încă există, aceasta este pentru că sînt oameni care nu acceptă că ființa umană se poate separa în funcțiuni și valori izolate, că este o valoare el însuși, ca om integral, care se salvează sau pierde ca totalitate. Iubire, sex, toleranță, democrație, evoluție, modernitate există doar întrucît Dumnezeu este unul, omul este unul, idealul uman este unul, și noi (care noi ?) credem în ele cu o credință unică și indivizibilă.

Caius Dragomir

minimax

O iarnă pentru opoziție

Iarna ce va să vină, a ținut să ne liniștească dl. Th. Stolojan înainte de a pleca în concediu și mai departe, n-o să fie tocmai apocalipsul cum s-au grăbit unii să profetească. Sic ! Guvernul a agonisit ceva rezerve la cămară iar România are deschise acum mai multe linii de credit decît oricare altul dintre statele fostului bloc sovietic. Cum s-ar zice, bunăoară la coadă la lapte, poa' să ningă, poa' să plouă că, deși nu rimează, ceva pîne și salam, toț or să bage. Cît despre frig, antrenați cum sîntem din „epoca de aur”, nici că ne pasă, bașca sticloanțele cu „Săniuță”. În fine, ar mai fi zavera asta cu șoferii însă nici ea nu trebuie luată prea în tragic : „Frăția” s-a împăcat întotdeauna bine cu puterea iar prețul benzinei e atît de umflat încît noul guvern are de unde să scadă — mai să-ți vină a zice că totul n-a fost decît o mică lucrătură în doi timpi pentru ca dl. Văcăroiu s-o pornească cu dreptul. Incontro, prea bine nu se știe unde, dar principalul e că mergem înainte. Cui nu-i place, n-are decît să plece. Și chiar pleacă, mulți pleacă. Cu acte în regulă ori „sărînd gardul”, fiindcă e mai ieftin. Dincolo muncesc la negru, sau fură, amîndouă variantele fiind bineînțelese mult mai rentabile acolo decît aici. Asta așa, ca să ie iasă pe nas capitaliștilor toată tevatura pe care au făcut-o cu drepturile omului !

Revenind însă și rămîind acasă, dacă într-adevăr supraviețuirea fizică a marii majorități este cît de cît asigura-

tă, ar fi de crezut că nu va urma, cum s-a zis, încă o iarnă a vrajbei noastre. Susținut de aliații săi naturali de la stînga, FDSN, s-ar părea, va cîrmui în liniște și pace întrucît opoziția (inclusiv FSN), nu poate face prea mult altceva, decît să cirtească. N-are decît, pentru că la numărătoreea voturilor va ieși întotdeauna ce și cum trebuie. În linii mari cam așa se profila evoluția politică viitoare, adică nici încotro bijbîindu-se în căutarea unei iluzorii alternative între capitalism și socialism. Toate bune și frumoase, numai că un astfel de scenariu nu fi ia în considerare la adevărata lor valoare pe to'arășii din așa-zisa partidă națională + un PUNR care, doar nu pe degeaba l-a împins în față pe năstrușnicul domn Gh. Funar sacrificîndu-i pe însuși întemeietorii partidului. Eroarea este inadmisibilă. Frațiunea politică Iliescu & Comp. FDSN nu poate face abstracție de cei pomeniți înainte. Tovarășii de drum din campania electorală își cer partea. „Așadar, se conturează o nouă opoziție. Opoziția de stînga, opoziția națională. Și nu la adresa guvernului Văcăroiu, ci la adresa deii năstrușnice a administrării și conducerii țării printr-un guvern cu pseudonim.” Vremea se arată a furtună. Avertismentul și totdeauna pretențiile to'arășului A. Păunescu sînt cît se poate de explicite și formulate pe tonuri înalte, ultimative. Iar cel vizat este însuși dl. I. Iliescu, căruia i se reproșează că nu-și respectă promisiunile din

campania electorală. După ce au obținut (înșfăcăt) în Senaț cultura, și nu numai, to'arășii îi bagă sula-n coaste președintelui adăstînd și la executiv. Dar, oare, chiar așa să fie ? Oare președintele e agresat sau ajutat de to'arășii din partida națională ? Nu vin ei oare în întîmpinarea intențiilor oculite ale d-sale, creînd impresia că nu are ce face și trebuie să împace pe toată lumea ? Greu de răspuns la asemenea întrebări și, de altfel, nici nu are prea multă importanță. Important este că pe, cum i se zice, eșichierul politic, se întîmplă acum o viguroasă deplasare spre stînga, adică o pură și simplă restaurație comunistă în forță și în cel mai deplin sens al cuvîntului. Cît despre programul sau programele de guvernare ale cabinetului Văcăroiu, că se va continua, ori ba, reforma, din punct de vedere politic acestea sînt un fel de basme căci, totuși, nu trebuie uitat că dl. I. Iliescu ne-a promis deja un program anti-criză iar premierul doar n-o să se contrapună președintelui.

Intr-adevăr, dacă ne este asigurată cît de cît supraviețuirea, în viața politică românească se va pogori liniștea. Vom face cu toții liniște să-i putem auzi pe „tribunii poporului” bubuindu-și de la tribunele Parlamentului poezioale în care ni se prevestește viitorul. Iar undeva în spatele ușilor închise ale Palatului Cotroceni se va zîmbi. Un zîmbet mai altcumva decît cel

de paradă prea bine cunoscut de toată lumea.

Dar, la urma urmelor, e cît se poate de firesc ce și cum se întîmplă. Orice om cu mintea întregă nu se poate aștepta ca alde Vadim sau Păunescu să facă altceva decît ceea ce fac. Ce poți aștepta de la cineva care s-a autocaracterizat public că este un porc ? Bineînțeles, să grohăie și să guițe. Straniu ar fi ca un porc să cînte ca privighetoarea. Din momentul în care punctul 8 al Proclamației de la Timișoara nu și-a găsit loc în viața politică, restul nu sînt decît consecințe. Primele consecințe. Atunci cînd stăpînirea nu va mai putea asigura cît de cît supraviețuirea vor urma și altele, probabil tragice. Deocamdată, chiar dacă nu se va manifesta violent tragismul vieții politice românești o să se accentueze atunci cînd toată această imitație de democrație mădrăgăită va fi caționată de partidele din opoziție prin însăși prezența lor în Parlament, făcînd doar figurație. Există experiența parlamentară din fosta legislatură cînd mașinăria de vot fesenistă a funcționat ceas pînă cînd s-a produs ruptura dintre „emanați”. Repetarea tărășeniei, așa cum se profilează, va însemna însăși desființarea opoziției. Nu ca în '47, pentru că s-au schimbat vremurile, deși nu este deloc exclusiv nici o asemenea rezolvare. Adică, mai exact ceea ce voim a spune este că dacă la prima lege organică „noua” mașinărie de vot va funcționa la fel ca în fosta legislatură, partidele din opoziție care vor mai rămîine în Parlament li se cuvine întregă prețuire a d-lui I. Iliescu și soarta politică a d-sale. Si, mutatis mutandi, aceeași constatare poate fi făcută în privința întregii intelectualități care, oricum, este responsabilă de ceea ce s-a întîmplat și se întîmplă în România.

12 noiembrie 1992.

Serban Lăncescu

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

În 1983, în fața unui pahar de apă minerală, Sufereau împreună Florin Pucă și Ion Băieșu

Mesageri ai culturii românești în lume : Grete Tartler (Viena) și Ioana Ieronim (Washington)

Cărți și autori : Valeriu Ananiaș, Romulus Rusan și Ana Blandiana

PRIVIGHETORUL

— rubrică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin” —

DOINA MOLDOVEANU

Născută în 1 ianuarie 1945, Doina Moldoveanu este profesoară de chimie în Râmnicu Vilcea și mamă a patru copii (doi studenți și doi elevi). Domnia sa ne scrie : „Eu nu cred că cearșafurile poetice ale generației '80, '90 sînt poezie. Întimplător i-am citit, cum am citit toată poezia lumii. Sînt o poeză înăscută, nu făcută și prea puțin mă interesează falsele criterii. Poezia mea își va găsi cititorii și criticii necesari care s-o recepteze. N-are nevoie de nimic. Este autentică, nu este nici naivă, nici desuetă, operează cu un limbaj modern, iar cu muzicalitatea, nu văd de ce să renunț la ea, cînd îmi este dăruită de cel de Sus. Doar pentru că nu se mai poartă ? Îmi pare rău, dar mie îmi place să impun moda, nu să mă conformez ei”.

Supunem atenției dumneavoastră versurile Doinei Moldoveanu. Și dacă simțiți nevoia, puteți chiar să ne scrieți părerea dvs. despre aceste poeme !

16 XI 1990

De ce să plîng ? Am eşuat.
Mi-ar trebui doar o iubire.
Alerg... himere... iar m-adun
și nu mai sînt nemărginire.
O cameră de cărți și ziare.
Acum eu strig : M-am săturat !
Vreau liniște un colț al meu
și-o mină caldă de bărbat.
De ce să plîng ? Am eşuat.

13 VII 1991

Nu m-am lăsat niciodată torturată de lucruri.
Am iubit doar cărțile, visul și o cafea,
n-am avut niciodată o casă
care să fie a mea.
O zi fără creație e-un pustiu inutil
sentimentul trecerii mă podidește în dans,
mă-ntorc deseori din stele și vă descopăr
cu-aceiași suflet uimitor în balans.
Aș vrea o casă cu flori și picturi,
să fie doar cărțile și o saltea,
perdeaua să-mi aducă aer curat
din grădina cu zine și pomi,
și să plec, și să plec, să descopăr, să văd
tot pămîntu acesta năucitor de frumos,
și să mor pe ne-asteptate, cu tine odată,
cînd voi încheia
zicerea aceasta a mea.

12 IX 1991

Meditînd la soarta acestui popor
mi am dat seama
c-a spulberat toate etapele
că Răul a fost dus pînă la capăt
revărsînd sufletele, apele,
și, cine știe, dacă nu e mai bine
dacă de-atîta oboseală nu e momentul

acum cînd se-anunță o mare istorie,
să-nvingă și-n noi Orient-Occidentul ?

13 IX 1991

Iertați-mă !
Dar trebuie să v-aduc aminte meru
că sîntem trecători și nemuritori,
Nemuritori prin dragostea și faptele
noastre,
prin omenia ce strălucește peste
dezastre.
Sînt optimista de serviciu a lumii,
Cînd vă e greu, sunați-mă !
O să vă spun că e groaznic să trăiți
fără speranțe,
cu urechea plecată doar la șoptele
Răului,
o să vă strig că Visul este necesar
precum apa,
că e o artă să-ți faci clipele flori,
că e păcat să nu fiți curioși acum,
cînd încep să scilpească stelele
Rațiunii
și Dumnezeu trimite ambasadorii.

17 IX 1991

Trebuie să ard ca un rug,
altfel clipa e-ngrozitoare.
Trebuie să luminez aici în cetate,
să salvez de la apatie și disperare
aceste suflete torturate.
Degeaba aminteste septembrie
de trecerea aurie în plasmă
eu știu că iubirea de voi
va naște un drum... o fantasmă..
Voi rezista aici, pe aceste tronuri de
frunze,
în țara aceasta bolnavă și blindă,
voi netezi zvonurile, valurile,
voi fi pentru griji receptacol
pentru că știu, pînă la urmă,
aici va fi un miracol.

EMA VINSKI

Toate versurile ni le-a trimis sub acest pseudonim la care, se pare, nu va renunța. Ce știm despre Ema Vinski ? E de prin partea Adjudului (?), studentă la A.S.E. (dacă n-a terminat între timp) și o admiratoare a ființei poetice a lui Liviu Ioan Stoiciu. „Tot sperînd să vă trimit niște Scrisori din Utopia, mă împiedic, cînd de Dealul Mitropoliiei, cînd de umbra Cotrocenilor, cînd cad în... Canalul TV 1, pînă la urmă, cine știe, reușesc și calc pe coadă «doi ochi albaștri» și atunci mă lecuiesc ei de utopii, fiindcă ce altceva este dreptatea la noi ?... Dar noi dăruim de bunăvoie sculpturile noastre să atîrne la cîngătoarea celor care ne umilesc, să atîrne atît de greu încît să-i îngenuchie, aceasta fiind modesta noastră contribuție întru iertarea păcatelor lor. Că iar ne trag pe roata istoriei !”

Indiferent ce nume va adopta în viitor pseudonimul Ema Vinski, versurile ei vor impune oricînd un poet bubuitor în poezia română !

*
* *
În labirînt, căutîndu-te,
pipăind marginile existenței
brodate cu litere moarte,
limba română atîrnă
umflată, plină de bășici,
avitaminoză severă, nu e
limbul pierdut printre picioarele mele?
realitatea se ascunde în
alt coridor, de m-ar ajunge
firimiturile pînă la capătul răbdării că,
nu-i așa, cucuveaua se hrănește
cu șoareci
de bibliotecă, de cîmp...
„să se facă lumină” am zis și mina
ta i-a închis ochii holbați din care se
scurgea noaptea cu miros de
bitum incins ce
aventură ciudată, am oftat, sinul meu
adormit a tresărit sub
atingerea ta continuînd să transmită
orologului astral ora
exactă a memoriei atinse
de insomnie.

*
* *

În căutarea identității.
Boul sfichiindu nervos cu
coada un bărzăune flămînd, bau,
foamea metafizică și
nutrețurile asortate S.A.
în cotidiene de mare tiraj ce
băltoacă tocmai potrivită pentru

răcorit jegul crăpat, cu
blindețe că țaranul îl
scarpină între
coarne, poate mai
trage la jugul filosofiei
marxist-leniniste ?
un pogon, două...

Aglomeratie insuportabilă
coridoare aseptice, atemporale te
îndeamnă să le rățăcești cițe o
ușă
se cascade cu tot necunoscutul din
ce ți s-a preseris
un vis insolubil ca să eviți
descompunerea legii la
lecțiile de spionaj, îți aduci aminte,
notițele
în alfabetul Braille și
instinctul
acum trebuie să aplici cele zece
metode de

identificare a
melancoliei

*

* *

Cu lanțuri la
picioare părinții
noștri la colțul grădini
zoologice tremurînd sub
roua înghețată cîntă
cocoșul la tribuna
oficială și ei măsoară
îngîndurați
spațiul strîmt al
singurătății...

PAUL SIMA. Anotimpuri romantice

Cu două decenii în urmă, un critic literar m-a întrebat, scurt, care ar fi, la ora „actuală“ (!) cel mai bun pictor clujean. Paul Sima, i-am răspuns, fără să ezit. Era anul în care, pe atunci foarte tânărul artist Paul Sima își făcea o primă „ieșire în lume“ pe simonetele bucureștene, făcând parte din „grupul celor patru“, alături de pictorii Lucia Pisc, Ion Mitrea și mentorul lor, sculptorul Romul Ladea. Iată de ce Petru Comarnescu subliniază dintru început că „în peisajele sale se afirmă un dar de monumentalizare și poetizare iar expresivitatea personajelor din unele portrete și scene tratate simplificat, dar viu, se bizuie pe trăsături specifice, care duc la adevărul tipologic“. Aș aminti și o remarcă mai recentă, a criticului. Dan Grigorescu : „pictorul se prezintă cu o paletă mai luminoasă, de un colorism vibrant, bunăoară în **Iarnă la Năsăud**, lucrare realizată într-o cromatică limpede și calmă, cu conturile desenate energic, făcând dovada calităților sale picturale“

Pentru că forța și expresivitatea liniei din monumentalele sale construcții plastice se dublează întotdeauna cu sonorități coloristice, aparținând hotărât unui poet al penelului.

Opera cromatică a lui Paul Sima, oferită publicului într-o reprezentativă retrospectivă comemorativă la Complexul expozițional al plasticienilor clujești, vine să ilustreze în mod convingător și spectaculos că pictura este/trebuie să fie asemenea poeziei. Sau mai

exact, așa cum spunea bătrînul Horațiu în a sa „Ars poetica“ : „Ut pictura poesis exit“. Privind filele cromatice inspirate de peisajul fie el românesc, dalmatin, italian sau grecesc, ne putem da seama pentru ce pictorii — „frații noștri care văd“ cum inspirat îi supranumește Paul Eluard, reușesc să metamorfozeze, la temperaturi inspirate poezia într-o pictură vorbitoare, știut fiind că poezia mai este denumită și pictură mută. Firește, se poate „citi“ și viceversa !

Pictorul, prin ochiul său interior vede explozia verde a verii în coamele despletite ale sălcilor de pe malurile Someșului său în lumina palidă și rece a toamnei gata-gata să se spinzure „cu mîneca de-un pom“ cum ar spune marele „derbedeu“ liric Esenin.

Dar ceea ce mă fascinează cu adevărat la Paul Sima sunt halucinantele **Ierni transilvane**. Pentru că Paul Sima s-a impus încet dar sigur ca un inspirat rapsod în linie și culoare al spațiului (mioritic) transilvan. „Tîrg la Sighet“, „Miri din Oaș“, „Iarnă la Birgău“, — iată un triptic etalon pentru universul picturii lui Paul Sima, a cărui sensibilitate vibrează — în neostenita horă a anotimpurilor ce se ivesc în imagini fabuloase de sub penelul pictorului.

Artistul nostru (trecut în lumea umbrelor la 59 de ani) subliniază apăsător dar fără ostentație „didacticistă“ că în discursul său cromatic culoarea tre-

Paul Sima : Autoportret

bule să cînte, de bucurie sau tristețe, după cum este și mersul soarelui pe cerul carpatin, unde albul imaculat sau îndurerat al iernilor transilvane vrea să infirme etichetarea albului ca monoculoare. Cît despre negru, oare nu, mai ieri, Renoir spunea că negrul nu numai că este culoare dar este chiar regele/regina culorilor ! În viziunea lui Paul Sima din iernile transilvane, nuanțele cromatice ning dintr-un cer de sunete peste urările colindătorilor, ca într-o stampă tradițională, în care ca-

sele Apusenilor dorm cu cușma tușuiată, pe-o ureche. O iarnă în care lumea a uitat de mult care mai este pretul unui cal ! Dar ce importantă mai poate avea, cînd acum culoarea se aprinde în candela dintr-o gutuie, iar din cerurile icoanelor pictate „îngerește“ (cum spunea meșterul Ladea) se aude, de „dincolo“, glasul pictorului : „Cîntați, arhangheli, / Lăsați că urlu eu !“

Negoită Irimie

muzica

Tradiție și existență

Intr-un tîrziu de toamnă, muzicienii din țară și de peste hotare și-au dat întâlnire, în Cetatea Bănel, unde, ca în fiecare an, s-a desfășurat Festivalul „Craiova muzicală“, manifestare de tradiție ajunsă, acum, la cea de a XIX-a ediție. Timp de nouă zile, melomanii au refăcut drumul către sala Filarmonicii sau către Teatrul Liric, gazde ale unor programe ce s-au dorit puncte de real interes pentru cele mai diverse categorii de public.

Cei care sînt tentați să descopere mereu noi teritorii ale artei sunetelor, au avut revelația unor opusuri din literatura universală prezentate în primă audiere (craioveană) — „Carmina burana“ de Carl Orff, interpretată în concertul inaugural de corul și orchestra Filarmonicii „Oltenia“ și corul de copii „Cantabile“ din Craiova sub bagheta lui Remus Georgescu (Timișoara), soliști fiind Mihaela Grăjdean, Nicolae Prescornitoiu și Visarion Huțu (Iasi) și, spre finalul festivalului, Concertul pentru vioară, pian și orchestră de Felix Mendelssohn-Bartholdy, în versiunea propusă de violonista Jeny Abel (Germania), pianistul Mihai Ungureanu și dirijorul Marco Celli Stein (Italia).

Iubitorii muzicii de cameră au fost „răsfățați“ cu programe de factură foarte diversă, de la muzica veche și contemporană prezentată de ansamblul „Archaeus“ din București (dirijor Liviu Dăncănu) la opusuri de Haydn, Ravel și W. Berger interpretate de Cvartetul „Gaudeamus“ din Brașov, de la formula, mai specială, a cvartetului de corni „Carnyx“ din Craiova la poezia difană a liederurilor de Enescu, Schumann și Wolf în tîlmăcirea sopranei Adriana Mestec (Iasi) acompaniată de pianistul Mihai Ungureanu, sau la sonoritatea luminoasă a sonatelor și concertelor de Telemann și Vivaldi, programate în concertul de închidere a festivalului de Collegium Musicum Academicum din Cluj-Napoca.

Un concert de concerte cuprinzînd „Imperialul“ beethovenian — solist pia-

nistul Dan Atanasiu și Concertul nr. 1 pentru vioară și orchestră de Paganini — solist Gabriel Croitoru — a prilejuit reîntîlnirea publicului craiovean cu doi interpreți de prestigiu sub bagheta experimentată a lui Modest Cichirdan.

Corul Filarmonicii „Oltenia“ dirijat de Alexandru Racu a susținut un program divers, incluzînd lucrări din literatura religioasă semnată de Brahms, Rossini, Verdi, Fauré sau Gounod, citeva prime audieri (craiovene) din muzica lui Weber sau Schöggel și, în partea a doua a serii, lucrări de compozitori români contemporani ; printre invitați, soprana Victoria Bezetti de la Opera Română din București.

Teatrul Liric a propus, în festival, un titlu de mare succes, ales, nu întîmplător, în bicentenarul Rossini — „Bărbierul din Sevilla“ — cu o distribuție locală completată (substanțial) cu „forte“ clujești ; la pupitrul Modest Cichirdan.

Am avut privilegiul de a urmări ultimele două seri din festival — în concertul dirijat de Marco Celli Stein am aplaudat interpretarea a două lucrări de Mendelssohn-Bartholdy — Concertul pentru vioară, pian și orchestră (amplă sonată scrisă la doar 14 ani, revăzută zece ani mai tîrziu în variantă concertantă) și suita „Visul unei nopți de vară“, precedate de Uvertura „Egmont“ de Beethoven. Dacă dirijorul ar fi fost mai concret în gestică și expresie, dacă Jeny Abel ar fi cîntat mai puțin sub ton pe vioară sa Guarneri și dacă orchestra nu ar fi fost atît de supărată (pe cine — pe spectatori ?), ar fi fost realmente un concert bun, așa cum se contura în uvertură. Se pare că, uneori, orchestra craioveană devine „năbădăioasă“, alegînd, predilect, festivaluri sau concerte deosebite ca momente de manifestare a unor nemulțumiri mai mult sau mai puțin obiective (care, oricum, se rezolvă „în familie“, nu în public).

În ultima seară am dorit să „probăm“ terapia muzicală prin intermediul unor pagini preclasice în viziunea unui ansamblu clujean care aniversează, anul acesta, 25 ani de existență ; ușor distrați (sau detașați), cei doi suflători (Cavril Costea și Aurel Marc) nu s-au ridicat la valoarea lor reală, dar programul a fost agreabil (bună evoluția lui Ilse Herbert și Ecaterina Botar), mult aplaudat de un public tînar care, cu riscul de a pierde Twin Peaks, a rămas să asculte muzică bună, cerînd chiar două bis-uri (oferite cu încintare și promptitudine).

Un festival de tinută, supus unei exigențe impuse de directorul Mihai Ungureanu, care știe să ridice prestigiul festivalului, dar și al Filarmonicii pe care o „păstorește“.

Anca Florea

parțial color

Săracii milionari!

Ieri, cine se arăta mai pauper, cine avea o biografie cenusie pe măsura epocii de aur — adică fără rude în străinătate, fără rude printre preoți, fără un trecut opulent — putea fi omul zilei. El, omul zilei, dacă știa să articuleze cît de cît cuvintele, intra imediat în rezerva de cadre a partidului, și-aveam atîtea rezerve, că nici cauciucurile de la autoturisme nu mai suportau atîta presiune din partea roții de rezervă. Azi, totul (oare ?) s-a schimbat. Cel puțin așa pare să ne demonstreze inspirata noastră televiziune națională, care nu scapă nici un prilej pentru a iesi în relief cu personaje de prim plan. Chiar și „Studioul economic“, sesizînd în mai multe secvențe îndestularea noastră, a chemat la o masă joasă nu mai puțin de trei doamne de milioane. Altfel zis, putrede de bogate, deși după cum arătau îmbrăcate, nu prea știm ce să credem. Dar, trecă de la noi.

N-am prea aflat prin ce milioane s-au înstărit, nici la ce practici au recurs pentru a veni în fața noastră dar, în schimb am descoperit că știu să iasă la atac. Ca și altădată, am fost martorii prosperității naționale, ca și cînd n-am avut atîtea necazuri în vara asta. Nu ni se mai arată cozile la piine, nu se mai zărește vreun cerșetor pe la vreun cap de pod, trenurile nu mai sînt atacate de flămînzi, cartierele mărginașe trosnesc de sănătate. Nici vorbă de moartea revistelor de cultură, infernul discutabil, ca să cităm și noi ca madam Jelescu, a coborît acolo unde-i este locul, în cele mai adînci straturi ale pămîntului.

Așadar, o româncă, o nemtoaică și o americană, alese pe sprinceană, sub supravegherea resemnată, uneori, a doamnei Florica Rădulescu, ne-au împărțit în grabă din gîndurile lor alese și cam

toate, la unison, au ajuns la concluzia că în România nu prea sînt legi durabile și valabile pentru ca străinii să investească. Ca și cînd asta era o noutate ! Păi încă nu știu distînsele milionare cine a pus mîna pe friele țării ? Noi nu ne grăbim să le spunem, fiindcă pe chioul surugiuului se observă cu ochiul liber pețele roșii. Dacă între timp a mai schimbat limba de lemn cu limba de păpădie, asta nu înseamnă că a virat spre dreapta, convins și hotărît. Dar să revinim la doamnele noastre.

Cea mai volubilă, dar și cea mai incisivă a fost, fără indoială, madam Cristine Valmy, binecunoscută în saloanele mondene, care acționează, după cum o conduc principiile, cu singe rece. „Dacă se contează pe suflet, nu se dezvoltă economia“. Uluitoare descoperire ! Trebuie să știe dinna exact ce se investește pentru a se obține profit maxim. Nouă, din păcate, nu ne-a spus. Și, tot madam Cristine Valmy trage de urechi poporul român. „După război, nemții lustruiau cărămidă cu cărămidă pentru a face o casă nouă, or, în țara noastră nu se lustruiește nimic“. Cît dezinteres și cîtă lenvie ! Noroc că mai anar la „Studioul economic“ unele personaje care vorbind despre faptele lor, în contrast cu ale altora... Văzînd-o noi pe madam Valmy cum se scărpină pe obraz, i-am dat însă repede crezare, chiar știm că e unsă cu toate alifiile. Din această cauză trebuie să-i fi scăpat și amănuntul că României i s-a luat de trei ori tezaurul și totuși e un teritoriu binecuvîntat.

Să trecem peste toate astea și să urmăm emisia cu pricina. Sedusă de demonstrațiile invitatelor sale, Florica Rădulescu a mai avut puterea să arunce bomba : „Va dicta banul ci nu valoarea acum ?“ Și, consecventă cu sine, Cristine Valmy răspunde prompt. Vorbește de un stat incontrolabil și fără control, face elogiul particularului, singurul care-si poate urmări banii, și ajunge la concluzia că în România tot birocrația ne mînîncă. Ca să obții o aprobare îți trebuie 7000 de copii. Da' de unde ? 7500 am descoperit noi, Doamnei Valmy i s-a făcut totuși o favoare. Păi dacă nici milionarii nu s tratați la valoarea (!) lor, atunci cine ?

Oricum, proflozitatea reporterului și goliciumea de limbaj a invitatilor au sărăcit parcă și mai mult masa joasă la care s-au așezat.

Marius Tupan

La cumpăna veacului

P. H. Newby (n. 1918) este ceea ce se numește un scriitor consacrat. Intrat în istoriile literare, asemuit cu Forster, Waugh și Powell, apreciat de Graham Greene, distinsul scriitor britanic a avut privilegiul de a fi primul deținător al prestigiosului Booker Prize. P. H. Newby este considerat un artizan al romanului. Într-adevăr, cărțile sale sînt construite cu grijă, cu o artă ce amintește epoca de aur a romanului victorian. Proza sa se remarcă prin fluentă, eleganță și frumusețe stilistică, dar, mai ales, ca o marcă de preț a spiritului britanic pe care îl reprezintă în tot ce are mai caracteristic filonul său tradițional, cărțile lui P. H. Newby sînt străbătute de un fin simț al umorului. La temelie creației ce-i poartă semnătura se simte totdeauna prezența unei personalități artistice rafinate care reușește să-și pună amprenta asupra paginilor sale, cucerind cititorul chiar și atunci cînd miza cărții nu este prea mare, cu alte cuvinte, Newby este un artist al cuvîntului care știe să captiveze prin scris. Aceasta nu înseamnă însă că prozatorul britanic nu este și un iscusit povestitor. De la romanul victorian pe care, fără îndoiială, îl prețuiește, a moștenit știința de a articula o narațiune, reușind performanța ce astăzi poate părea puțin desuetă (un atribut primar al narațiunii, potrivit lui Forster) de a incita citito-

rul, stîrnindu-i interesul pentru „ce va mai urma”. Poate că aici se însinuează și convingerea intimă a scriitorului că viața este imprezvizibilă, ceea ce face ca firul acțiunii cărților sale să se desfășoare ades sinuos și, de bună seamă, captivant. Ultimul său roman pe care, într-o traducere liberă, l-am numi „La cumpăna veacului”^(*) ilustrează din plin aceste calități. Asistăm la „saga miniaturizată” a unei familii din sudul Țării Galilor, surprinsă la finele domniei reginei Victoria și desfășurată amplu, arborescent, pînă la sfîrșitul primului război mondial. Este relatarea existenței lui Charles White, a rudelor, prietenilor și apropiaților săi, dar, mai presus de toate, este istoria sfîrșitului de veac și începutului de lume nouă, în pragul unui nou secol. Ambițios autodidact, pasionat de literatură și dornic de a-și făuri un crez de viață într-o epocă în care toate certitudinile par a se zdruncina iar lumea se înfățișează doar ca o amăgitoare iluzie, Charles White, eroul principal al cărții, îi oferă autorului prilejul de a evoca cîteva din tendințele filozofice, ideologice, politice, morale și artistice ale acestui final de secol, sugerînd, totodată, trauma și absurdul războiului care, chiar și în acest îndepărtat orașel veș, în care eoul luptelor ajunge estompat, nu poate să nu aibă urmări adînci și uneori

dramatice. În atmosfera aproape claustrată și patriarhală a micului oraș Penarth, viața își urmează cursul firesc în ciuda frămîntărilor lumii. Are loc un război, gripa spaniolă face ravagii, sufragetele se agită, femeile luptă pentru o emancipare totală, spectrul gîndirii lui Nietzsche tulbură mințile, Bertrand Russell marchează începuturile mișcării pacifiste, socialismul se impune tot mai puternic, dar viața sufletului, existența umană, jocul tainic și imprezvizibil al destinului — ca într-un roman de Jane Austen — își urmează mai departe drumul într-un soi de pilduitoare atemporalitate. Așa se face că dincolo de ambițiile de cronicar al unei lumi ce dispăre și al alteia ce se naște, partea cea mai solidă ce dă forță romanului lui Newby este aceea consacrată vieții lăuntrice a lui Charles White, sentimentului de culpabilitate ce-l va stăpîni pe erou pe tot parcursul cărții, sentiment pricinuit de moartea tragică și într-un fel misterioasă a fiului său. Născut din dragostea pentru slujnica Polly, James va fi crescut de soția lui Charles ca și cum ar fi fost propriul ei fiu. Inzestrat cu un talent actoricesc ieșit din comun, micul James se identifică cu personajele interpretate de el pînă într-atît încît la un moment dat nutrește convingerea că el este însuși Oliver Twist. Într-o dimineată însă micul actor va fi găsit spînzurat. Oare cărui fapt i se datorează acest tragic sfîrșit? Ce l-a determinat pe James să-și pună capăt zilelor? Neînțelegerea și duritatea cu care a fost tratat de către părintele său atunci cînd copilul fuge la Londra pentru a-și urma vocația artistică, trauma ființei ce intuiește că nu-și va cunoaște niciodată adevărata mamă sau, pur și simplu, un impuls tainic, legat poate de fascinația sa pentru lumea teatrului căreia îi cade pînă la urmă pradă, printr-un gest de confuzie între real și ficțiune? Taină pe care cartea pînă la urmă nu o va dezlega, dar care va marca existența lui Charles pînă în clipa în care un alt fiu adoptiv pentru care suferă și pe care, identificîndu-l

cu James, îl va îmbrățișa cu un soi de comprehensiune umană în plus, cu o dragoste mai puțin severă decît cea dăruită fiului său și care îi va aduce, pînă la urmă, salvarea, pacea și împăcare cu ființa patetică de dincolo de mormînt. Apariția salvatoare a micului Guy în viața lui Charles White are ceva din taina și bogăția de sensuri a unei Bunevestiri. Paginile romanului dedicate creșterii lui Guy, bolii sale, vegheii la căpătușii săi și apoi însănoșirii sale ca o minune a cerului (pagini ce ar fi putut lesne aluneca în sentimentalism desuet sau melodramă) sînt de o mare forță umană și artistică. Episoade memorabile ale cărții sînt apoi fuga lui James la Londra, noaptea cu ceață grea petrecută în marele oraș, ce amintesc lesne de paginile cele mai frumoase din romanele lui Dickens. James este el însuși unul din acei copii patetici, misterioși și fermecători cum numai în romanele lui Dickens se mai pot găsi. P. H. Newby mai creează însă și alte personaje remarcabile în romanul său. Astfel uxor excentrică profesoară Gladys Dover Davies — supranumită „Deedee” — ce se va căsători în clipa în care va rămîne văduvă cu regizorul și actorul Olleranshow (rămas el însuși văduv), fascinat de lumea teatrului și dornic să-și urmeze vocația chiar și în pragul senectuții, este de neuitat. Un alt personaj puternic este și Mendel Minsky, înțelept, săritor și înzestrat cu mult simț al umorului. În fine, plasată la cumpăna veacului, cartea lui P. H. Newby se citește cu deosebită plăcere, ca un roman ce, ambiționînd să cuprindă în paginile sale istoria, ne vorbește totuși în primul rînd despre eternul sufletului și firii umane.

Virgil Lefter

^(*) P. H. NEWBY: „COMING IN WITH THE TIDE”, HUTCHINSON, LONDON, 1991.

spectator

Raid teatral european (III)

„Teatrul 13” din Sofia, înființat în iunie '90, din tinerii absolvenți ai Institutului de artă teatrală, este un studio experimental, unde se caută noi forme de simbolistică scenică, în special modalități de teatru *verité*. Prioritar, este folosită improvizarea, în cadrul nelimitat al acesteia întîlnindu-se creator, într-o sinteză teatrală novatoare, drama, muzica, marioneta (păpușa) coregrafia... La Padova (Italia), o nouă premieră de succes este piesa lui Bruce Beresford „Păcatele inimii”, în rolul principal apărînd acționașă Giuliana De Sio, care nu-i altcineva decît cunoștința noastră de pe micile ecrane, interpretează Giuliei Antinari din serialul „Caracatița”. O altă trupă teatrală italiană, Compania teatrală „Koreja” din Lecca, are un repertoriu teatral fundamentat pe experimentări estetice (și scenotehnice), dintre spectacolele montate, două au fost prezentate, după cum se știe, și în țara noastră, într-un scurt turneu la București, Timișoara și Craiova. Este vorba de „Refractarii” (după „Woyzesck” de Georg Büchner) și „I Amori” (după „Trei surori” de Tchekhov), ambele excelente adaptări, re-create cu un rasat simț teatral și scenizate în copleșitor registru de artă scenică modernă. Dacă tot am ajuns în țara noastră, ne facem datoria să consemnăm succesul deosebit raportat de o trupă prestigioasă a Teatrului Național din Londra, cu „Regele Lear” și „Richard al III-lea” de Shakespeare, într-un turneu prin Europa de Est (la București, Praga, Leipzig, Dresda), o dovadă sublimă că teatrul marelui dramaturg englez are o trainică legătură fundamentală cu viața cu realitatea, cu actualitatea din oricare spațiu al lumii. Revelatoare este scena tăierii hărții regatului britanic cu foarfeca, din „Regele Lear”, imaginată de regizoarea Deborah Verner iar creația

actorului Brian Cox (în bătrînul rege Lear) este înspăimîntător de virtuasă, răscolind adînc sufletele spectatorilor. În ceea ce privește piesa „Richard al III-lea”, însuși regizorul spectacolului, Richard Eyre, declară că este „cea mai românească în semnificație”, pentru că are ca temă nu numai malversațiunile unui feroce dictator, ci și efectele distructive ale regimului totalitar asupra spiritului, strălucitul regizor englez numindu-l pe Shakespeare (nu doar de dragul calamburului verbal), „un mare dramaturg român”! Deci, și Shakespeare e cunoi! Actorul Ian Mc Kellen realizează un personaj (Richard) înălțător de malefic în mîcimea lui morală, fără a pedala pe

accente psiho-patologice. Sînt redade cu măiestrie meschinăria, mizeria hidă și mirmidonică a tiranului, ros și condus de ambiția, de foamea puterii, ducîndu-l la izolare și moarte, iar țara aruncînd-o în haos. Un amănunt anacronic (din cele cîteva), acela că Richard poartă cizme de ofițer, îi oferă regiei un argument vizual că acțiunea este plasată într-un stat din secolul 20, copleșit de ceremonii înscăunării dictaturii. Acest spectacol tulburător pentru români a trezit, amintiri crude din trecutul apropiat și sîngeros al sfîrșitului tiraniei, scena cînd steagul este coborît și i se decupează mijlocul, oferit noului rege, ocazionînd o atmosferă electrizantă în sală, ca la un miting!

Un succes extraordinar a înregistrat spectacolul „Procesul”, pe textul unei dramatizări a cunoscutului român al lui Franz Kafka, realizate de Steven Berkoff, care semnează regia și scenografia (aceasta din urmă împreună cu Guy Nicholson), la Teatrul Național Regal din Londra. Decorul este compus dintr-un fundal alb și flancuri negre, iar prin spațiul scenic se mișcă, sugestiv, cîteva elemente decorative cu multifuncționalitate și plurisemnificație (dreptunghiuri din țevi de aluminiu), acestea fiind mînuite de actorii-corifei ai corului și martori ai acțiunii. Prin manevrarea elementelor dreptunghiulare se sugerează persua-

siv-estetic spațiile de joc, multiple, care ar fi solicitat schimbări greoaie de decor, iar lumina „vorbește” vizual despre ostracizanta și chinuita viață a sârmanului funcționar Joseph K., urmărindu-l peste tot, decupîndu-i făptura în cercuri luminoase și obscure tasant. Opera „Regele Lear” de Arlbert Reimann aduce melomanii la Teatrul Național de Operă din Londra, spectacolul avînd o mare amplitudine teatrală, vocală și scenotehnică (platforme modulare se ridică sau coboară, printr-un sistem de scripeți), acțiunea căpătînd fluentă și accente semantice pentru evoluția și relațiile interpersonale ale eroilor dramei shakespeariene. La Compania teatrală „Peter Hall”, patronul și directorul ei artistic a pus în scenă „A douăsprezecea noapte” de Shakespeare, realizînd un spectacol antrenant, cu o mișcare continuă, cu actori excelenți, folosind acțiunea misterioasă a complotului, în rolul Malvolio apărînd cunoscutul Eric Porter, care adoptă o ciudată manieră interpretativă, a îndrăgostitului naiv și etern refuzat de obiectul pasiunii lui fanatice, în registru tragic grosier, ceea ce declanșează hohotele publicului. O altă reușită adaptare liberă după „Madame Butterfly” de Giacomo Puccini este originalul musical „Miss Saigon” de Claude-Michel Schönberg, Alain Boublil și Richard Maltby, acțiunea fiind plasată în timpul și după războiul din Vietnam. O distribuție pestriță, formată din actori totali, într-un decor pitoresc, folosindu-se toate „găselnițele” tehnoscenice la modă, pentru a realiza, mai ales acele scene fulminante și fumigînde (onirice) ale „visului american”. Entuziasmantul musical se derulează la celebrul teatru „Drury Lane”, de mare valoare expresivă fiind eclerajul...

Mari și longevivi actori, cu memorabile creații în teatru și film, au fost Elisabeth Bergner și Erwin Faber din Germania. Există actori talentați, actori mari și actori predestinați, rari, exprimînd prin creațiile lor spiritul vremii în care trăiesc. Asemenea actori predestinați sînt cei mai sus amintiți, evocați și omagiați în fiecare an în lumea artistică germană. Elisabeth a fost prietenă a lui Brecht, fără a juca în piesele lui (nu-i plăceau personajele), debutul făcîndu-l în 1917, la vîrsta de 20 de ani, în Ofelia, urmînd o carieră strălucită. Erwin, botezat „starostele breslei actorilor germani”, temperament intempestiv, a fost dușmanul manierelor interpretative excesiv cerebrale, în dauna sensibilității și spontaneității. Creațiile lui sînt o osmoză între aceste modalități de expresie.

Vlad Andrei Orheianu

Profeția revoluționară

al capitalismului privat este un fel de capitalism de stat care va ajunge să se plaseze, apoi, în serviciile comunității. Luind în considerare această direcție se poate spune că Marx, întotdeauna, a exultat rolul revoluționar care asumă, inconștient, burghezia. El vorbește despre un „drept istoric“ al capitalismului, în același timp sursă de progres și de mizerie. Mislunea istorică și justificarea capitalului sint, după părerea sa, de a pregăti condițiile unui mod de producție superior. Acest mod de producție nu este el însuși revoluționar, el va trebui, doar să încoroneze revoluția. Singurele bazele producției burghize sint revoluționare. În timp ce Marx afirma că umanitatea nu-și pune decât problema pe care o poate rezolva, tot el afirmă că soluția problemei revoluționare se găsește în germenul sistemului capitalist. El recomandă, mai degrabă, de a susține statul burghiez și chiar de a-l ajuta să se consolideze decât de a reveni la o producție mai puțin industrializată. Proletarii pot și trebuie să accepte revoluția burghieză ca o condiție a revoluției muncitorești.

Marx este, astfel, profetul producției și e gata să gîndească în acest punct că sistemul trebuie trecut înaintea realității. Niciodată nu a încetat să-l apere pe Ricardo, economistul capitalismului, împotriva celor care îl acuzau de împunerea producției fără să-l pese de oameni. „Totuși asta este meritul lui“ — răspunde Marx, cu aceeași dezinvoltură ca și Hegel. Ce importanță avea sacrificiul oamenilor cînd acesta trebuia să servească salvării întregii umanități! „Progresul seamănă cu acel oribil zeu păgîn care nu a vrut să bea nectarul decât din craniul dusmanului ucis“. Cel puțin va exista progres cînd încetează tortura apocalipsului industrial, în ziua reconcilierii.

Dar, dacă proletariatul nu evită revoluția și nici nu dorește să fie pus în posesia mijloacelor de producție, va apărea vreun beneficiu, spre binele tuturor? Unde este garanția din care nu se vor ivi, ordine, clase, antagonisme? Garanția este în Hegel. Proletariatul e forțat să facă uz de bogăția sa pentru binele universal. El nu mai este proletariat, el este universalul opunîndu-se particularului, adică capitalismului. Antagonismul dintre capital și proletariat este ultima fază a luptei dintre singular și universal, cea care animă tragedia istorică a stăpînului și a sclavului. În termenii schemei ideale trasate de Marx, proletariatul a înglobat, mai întîi, toate clasele și nu a lăsat în afara sa decât o mină de stăpîni, reprezentanții ai „crimei notorii“, pe care revoluția, în mod just, îi va distruge. În plus, capitalismul împingînd proletariatul pînă la ultima fază a decăderii, îl eliberează, încetul cu încetul, de toate determinările care ar putea să-l separe de alți oameni. El nu are nimic. Nici proprietate, nici morală, nici patrie. El nu ține, deci, de nimic, decât de singura condiție pe care o reprezintă: implacabilul. El afirmă tot și despre totii dacă se afirmă pe ei însuși. Și asta nu pentru că proletariatul sint zeu, ci pentru că sint reduși la o condiție inumană. „Singurul proletariat, total exclusiv de afirmarea personalităților, sint capabili să se realizeze ca ființe complete“.

Aceasta este misiunea proletariatului: de a face să apară suprema demnităte din suprema umilintă. Prin durerile și suferințele lor este Christul uman care răsupără păcatul colectiv al alienării. El este, mai întîi, purtătorul negării totale și apoi crainicul afirmării definitive. „Filozofia nu se poate realiza fără dispariția proletariatului. Proletariatul nu se poate elibera fără realizarea filozofiei. El nu poate exista decât pe planul isto-

Ismail Kadare (n. 1936) este cel mai important scriitor albanez contemporan și, indiscutabil, unul dintre cei mai editați europeni la ora aceasta. Autoexilat în 1990 în Franța (Albania fiind, în anii 1990—1991, zguduită de ample și singeroase mișcări antimuniste), Kadare a refuzat cu obstinație orice publicitate, infirmînd modest posibilitatea de a urma exemplul confratelui Vaclav Havel și rămîind pe mai departe „un simplu scriitor“.

ISMAIL KADARÉ

Clasicul, de-acum, în viață I, Kadare a debutat în deceniul al șaselea cu câteva volume de poeme, remarcate rapid de critică, dar consacrarea i-au adus-o marile sale romane (traduse, în parte, și în limba română): *Generalul ar matei moarte*, *Cetatea*, *Cronică în piatră*, *Aprilie spulberat*. Ultimii doi ani, anii „francezi“, au constituit o perioadă de maximă sinceritate pentru Kadare, care se dedică deosebit memoriativității politico-filosofice, ilustrată prin două apariții recente sub firma Fayard: *Primăvara albaneză* (1990) și *Povara crucii* (1991). După ce, în cele mai cunoscute romane ale sale atacă criptic și kafkian sistemul comunist albanez (încrucișare de marxism primitiv și despotism oriental), scriitorul dezvăluie în ultimele cărți monstruoasă mecanică a sistemului comunist, dus la perfecțiune de unul dintre cei mai singeroși reprezentanți ai săi, Enver Hodja.

Poemele pe care le-am tălmăcit în acest ciclu sint mai vechi și mai noi, pentru că Ismail Kadare n-a renunțat niciodată la poezie, „ultima gară“, a unui artist chinuit și fericit în singurătatea sa.

Prea scurt, timpul

Nu am timp să mă lepăd de multe
Și să uit, nu am timp, tot ce-aș vrea,
Pentru clasicii greci am nevoie
De ani buni, cel puțin vreo cițiva.

Și probabil la fel pentru Dante,
Pentru limba franceză la fel,
Peisaje, femei, laolaltă
Vor dispăre odată cu el.

Călător cu valize prea grele
Înainte de zborul final,
Aștepta voi pe marginea vleișii
Să mai scap de bagajul mortal.

Cum să-mi lepăd, o, doamne, povara,
Tot balastul a cincizeci de ani,
Inflexibila vamă-l pindește
Iar aici nu mai face doi bani.

Istovit ca o cumpănă veche,
Solitar sub al timpelor cerc,
Vă voi face un semn enigmatic
Tuturor, doar un semn, și-am să plec.

Dedublare

Ne-nconjură năluci de gheață,
Indiferenți ca doi străini
Am apucat, precum apucă
Străine căl. doi beduini.

Și unul altuia închis-am,
Cărarea tainică de-aces,
Ca două urbi medievale
Ce calea luptei au ales.

Doar noaptea, cînd, cu miini de vată,
Se trag obloane, poduri reci,
Tu te strecoi pe lingă paznici
Și-apoi țipiți în mine traci.

Cutreleri visu-mi, fantomatic,
Făptura-ntreagă mi-o cuprinzi,
Îmi mingii tandru și sfielnic
Ochi cercănați, obraji livizi.

...Tîrziu e. Peste cerul negru
Roiesc virtuteji sinilii,
Tresari, clipești, disperi în goană
Pe drumul ce doar tu îl știi.

Și iată-ne străini și sumbri
Stînd astăzi iar, cum stăm ades,
Ca două urbi medievale
Ce calea luptei au ales.

Prezentare și traducere:
Marius Dobrescu

Cerbul

Cerb hăituit de ciini, la vînătoare,
Alergi cu coarnele proptite-n stele.
Rotindu-ți fruntea, scuturi de pe

Covoare de zăpadă, efemere.

Precum un pluv, lași diră-n ceruri,
Albastrul și s-a încurcat de tot în

Fire de stea și carne de comete,
Puf boreal sub țipătul de urmă.

Dar ciinii nu te lasă, vin din urmă,
Te incolțesc și tu alergi mai tare
Sub stele reci.
Mai mult ca hăitula,
Răceala lor, a stelilor te doare.

Orbii Parisului

Jalnici sint orbii, dar cei mai de
plins la Paris sint.

Îi întilnești pe Champs-Elisée, în
Concorde, în fața hotelului „Ritz“,
În Piața Vandôme, în Montparnasse,
nu, e prea mult

Să-l vezi și pe cheful Senei orbi,

la fel de orbi.
Peste tot, în piețe, la metrou zărești
reclame de medici oculiști

Totuși, medicina n-a putut să le
dezvăluie frumusețea Parisului.

Și astfel, orbi, bîntuie prin orașul
pentru care ți-ar trebui o sută de

Jalnici sint orbii, dar cei mai de
plins la Paris sint.

Monologul însinguratului

Mă-nalț și toluși nu am nici o
bucurie.

Aici, unde-am ajuns, mai frig e și-l
singurătate.

Știam c-așa va fi, dar nerăbdarea
M-a-mpins spre astă stearpă
fundătură.

Miini de femele — moarte —
pe umeri, într un dans macabru

Îmi dau aceeași bucurie tristă.
Mă infioară iarna asta de aprilie.
Mi-e frig,
Mi-e tare frig.

riei mondiale. Acțiunea comunistă nu poate fi decât ca realitate istorică planctară“

Desigur, Marx a avut dreptate asupra exigenței etice care este baza binelui marxist. Trebuie adăugat, în mod just, înainte de a examina eșecul marxismului, că exigența eticului face adevărată grandoarea lui Marx. El a pus munca, decăderea ei înjustă și demnitătea sa profundă în centrul reflecției. El s-a ridicat împotriva reducerii muncii la o marfă și a lucrătorului la un obiect. El a amintit privilegiatilor că privilegiile nu sint divine, nici proprietatea un drept etern. A dat o conștiință negativă, celor care nu aveau dreptul asupra ei și a denunțat cu o profunzime fără egal o clasă care se folosea de crimă într-o societate mediocră, lipsită de orice noblețe.

moda, altfel

Fluorina

Nu în toate epocile pietrele pretioase au fost „primele doamne“ în capriciosul univers al modei. De multe ori cele semi-pretioase au fost rivale de temut nu numai prin calitățile lor estetice naturale ci și datorită unor trăsături — capricioase și ele — a fi mai rezistente sau mai fragile la prelucrare.

Dintre toate pietrele semi-pretioase, fluorina este cea mai tandră și posedă, din punctul de vedere al coloritului, cristalele cele mai spectaculoase, galbene, verzi, albastre, violete, în diferite intensități. Din gama aceasta atrăgătoare lipsește doar roșul.

În stare amorfă, necristalizată, fluorina nu este un minereu rar în lume, zăcămintele sint numeroase și generoase în Europa, America, India, China, Coreea și extracțiile sint utilizate în mod curent în industria chimică și metalurgică, în optică iar în industria fabricării aluminiului, datorită punctului său de fuziune relativ scăzut, poate fi un excelent fondant.

Ca material „la modă“ în domeniul ornamental se pare că fluorina a fost prelucrată din timpuri foarte vechi, căci s-au găsit coliere meșteșugite în grottele preistorice belgiene. Nici indienii din America nu disprețuiau frumusețea fluorinei în bijuteriile lor dar romanii l-au acordat un adevărat titlu de glorie. S-a discutat mult timp despre natura faimoaselor vase „murrhins“, despre ciudatul material din care erau realizate și care era bătut a fi fiind topazul. Dar topazul este un material rezistent și ar fi trebuit ca aceste splendide vase să ne fi parvenit în oricît de mică măsură nu

numai prin date istorice și literare. Pînă citează un caz singular al unui personaj consular care soac și îndrăgostit de frumusețea unei cupe de murrhin nu s-a mulțumit să-i soarbă doar conținutul ci a rontăit cu dinții marginile cupei, ceea ce ar putea fi un argument că materialul era fluorina, numai el atestînd o asemenea fragilitate la atîta frumusețe. Poate de aceea Renașterea a renunțat a-l mai folosi în obținerea obiectelor decorative. Secolul al XVIII-lea îi va reabilita farmecul și moda, în bijuterii precum și ornamental, mai ales în Anglia, la Castleton și la Derbyshire, unde s-a descoperit o varietate „blue john“, cu vine galbene și violet, mai mult sau mai puțin concentrice. În Franța, abia al doilea imperiu, cînd Garnier a construit Opera a re-apărut fluorina, în executarea balustradei care domina marea scară. Paiva a imitat această fantezie în hotelul său de pe Champs-Élysées, model de excentricitate și mare lux. De două secole, Asia și China nu încetează să fateteze fluorina, care montată în obiecte de podoabă sau de decorat, e vînăta cu entuziasm de majoritatea turistilor.

Iată că în viața „artistică“ a fluorinei, contemporanitatea a adus o nouă notă de interes: pasiunea colecționarului. Dintre totii colecționari de fluorină, domnul inginer geolog Alexis Chermette posedă cea mai frumoasă, mai bogată și mai rară colecție din lume. El a găsit exemplare „rare“ în Illinois și Puy-de-Dôme. Colecția sa adună plesse de toate varietățile în condiții perfecte: cristale cubice de excepțională mărime. Cu toate că are și câteva obiecte realizate în acest material, colecționarul preferă cristalele naturale, cit mai perfect fatetate și mai deosebit nuantate. Expunerea lor în vitrine, dispoziția lor în jocuri savante de lumini sint o preocupare dar și o mare satisfacție a acestui colecționar original. Există oameni care-și permit să aibă și astfel de probleme „fluorine“.

Corina Cristea

RIB INTERNATIONAL S.R.L.
bd. Magheru 1-3, et.5 BUCUREȘTI, Tel: 151.930, Telex: 10.557, Fax: 120.968

VĂ OFERĂ EN-GROS URMĂTOARELE PRODUSE DIN IMPORT:

DIN REPUBLICA FEDERATIVĂ CEAHĂ ȘI SLOVACĂ, ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU ROMÂNIA:

- GAMĂ COMPLETĂ DE OBIECTE DIN STICLĂ, TIP CRISTAL BOHEMIA, INCLUSIV CORPURI DE ILUMINAT.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DE MENAJ DIN STICLĂ TERMOREZISTENTĂ.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DIN PORTELAN

GAMĂ COMPLETĂ DE PRODUSE DIN MATERIAL PLASTIC. (FEȚE DE MASĂ, PUNGI SACI ETC.)

- MERCERIE
- PAPEȚĂRIE
- RECHIZITE ȘCOLARE ETC.

**PREȚURI AVANTAJOASE
LIVRARE RAPIDĂ**

ALBERT CAMUS

PROFETIA REVOLUȚIONARĂ

Profetia lui Marx este tot atât de revoluționară ca și principiul său. Toată realitatea umană, găsindu-și originea în raporturile de producție, conduce la o devenire istorică revoluționară. La fiecare nivel de producție economia suscită antagonisme care distrug, în profitul unui nivel superior de producție, societatea corespunzătoare. Capitalismul este ultimul dintre aceste stadii deoarece produce condiții unde antagonismul va fi rezolvat sau nu va mai fi economic. În acea zi, istoria noastră va fi preistorie. Dintr-o altă perspectivă această schemă este chiar cea a lui Hegel. Dialectica este privită din unghiul de vedere al producției și al muncii nu din cel al sufletului. Fără îndoială, Marx, nu a vorbit niciodată de materialismul dialectic. I-a lăsat pe cei de după el să celebreze această monstruoasă logică, spunind că realitatea este economică și dialectică. Realitatea este o devenire perpetuă, afirmată de socul fecund al antagonismului rezolvat, de fiecare dată, printr-o sinteză superioară care, ea însăși suscită contrariul său și face ca din nou istoria să avanseze. Ceea ce Hegel afirma ca fiind realitatea contra spiritului, Marx numește: economia contra societății fără clase. Fiecare lucru este el însuși și contrariul său, această contradicție forțându-l să devină altceva. Capitalismul, pentru că este burghez, se dezvoltă revoluționar și face loc comunismului.

Originalitatea lui Marx stă în afirmația că istoria atât timp cât este dialectică este și economică. Hegel, mai suveran, spunea că istoria este materie și spirit. Ea nu putea, de altfel, să fie materie în măsura în care era spirit și invers. Marx neagă spiritul ca înfățișare ultimă și afirmă materialismul istoric.

Se poate remarca imediat, cum a făcut-o și Berdiaeff, imposibilitatea concilierii dialecticii și materialismului. Nu poate fi aici mai multă dialectică decât gândire. Dar, materialismul însuși este o noțiune ambiguă. Pentru a forma doar acest cuvânt trebuie subliniat că există, deja, în lume, mai mult decât materia. Acest criteriu se va aplica și materialismului istoric. Mai precis, istoria, se distinge de natură prin aceea că o transformă prin voință, știință și pasiuni. Marx nu este, deci, un materialist pur, pentru motivul că nu există nici un materialism pur, nici absolut. Există atât de puțin din acesta încât Marx recunoaște că dacă armele fac să triumfe istoria, teoria, poate la fel de bine, să suscite armele. Poziția lui poate fi mai corect denumită: determinism istoric. El nu neagă rolul gândirii, ci o presupune absolut determinată de realitatea exterioară. „Pentru mine, mișcarea gândirii nu este decât reflexia mișcării reale, transportată și transpusă în creierul uman”. Această definiție grosolană nu are nici un sens. Cum și de ce o mișcare exterioară poate fi „transportată” în creier, este nimic față de ideea „transpozității” acestui mișcării. Marx avea filozofia mărșăvănă a secolului său, ceea ce el dorea să spună se poate defini pe alte planuri.

Pentru el, omul, nu este decât istorie și în mod deosebit istoria mijloacelor de producție. Marx remarcă, de fapt, că omul se distinge de animal prin faptul că produce mijloace ale subzistenței. Dacă acesta nu ar minca, nu s-ar îmbrăca și nu s-ar adăposti, el, n-ar exista. Acest primum vivere este cea dintâi determinare a sa. Puținul pe care îl gindește, în acest moment, este în raport direct cu necesitățile sale inevitabile. Marx demonstrează, apoi, că această dependență este constantă și necesară. Istoria industriei este partea deschisă facultăților esențiale ale omului. Generalizarea sa, constă în a extrage din această afirmație că, pe scurt, dependența economică este unică și suficientă. Ceea ce rămâne de demonstrat. Se poate admite că determinarea economică joacă un rol capital în geneza acțiunilor și ideilor umane, fără a conchiziunea, cum procedează Marx, că revolta germanilor împotriva lui Napoleon a fost datorată linsel de zahăr și cafea. În rest, determinismul pur este și el absurd. Dacă nu ar fi așa, ar fi fost de ajuns o singură afirmație adevărată pentru ca, din consecință în consecință, să se ajungă la un adevăr absolut. Neexistând aceasta, fie noi nu am pronunțat niciodată vreoa afirmație adevărată, nici măcar cea care impunea determinismul, fie ar fi fost suficient să spunem adevărul, fără o urmare, pentru ca determinismul să devină fals. De asemenea, Marx avea motivele sale, strălucite logic pure, pentru a proceda la o simplificare atât de arbitrară.

Punând la originile omului determina-

Camus: 79 de ani

„Revoluția nu trebuie făcută pentru a se da puterea unei clase, ci pentru a se da o șansă vieții” — scria Camus în Caietele sale, anticipând puțin cartea ce urma să apară în 1951, la editura Gallimard, „L'homme revolte”. Neîrădus, până acum, în limba română, volumul dovedește un fir analitic și lucid pe care Camus și-a construit întregul esafodaj al ideilor sale. De la revoluția în artă, în social, în politic și economic, el punctează ironic dar profund sensul unei vieți pe care principalul personaj al cărții, omul, îl traversează. Revoltă, revoluție și teroare.

De aceea, traducerea ce urmează este și trebuie să fie luată ca o mică parte din întreaga construcție analitică, pe care doar spațiul nu ne-a permis să o prezentăm integral.

rea economică, înseamnă a-l rezuma pe acesta numai la raporturi sociale. Nu există ființă umană izolată. Aceasta este descoperirea incontestabilă a secolului al XIX-lea. O deducție arbitrară, astfel, conduce la a spune că omul nu este izolat în societate din motive sociale. Dacă, de fapt, spiritul solitar trebuie explicat prin ceva ce este în afara ființei umane, aceasta nu ar fi ducit calea transcendenței. Socialul, în schimb, nu-l are decât pe om ca autor. Dacă se poate afirma că socialul este, în același timp, creatorul omului, s-ar lua în considerare o explicație totală ce permite expulzarea transcendenței. Omul este atunci, așa cum îl vrea Marx, „autor și actor al propriei sale istorii”. Profetia lui este revoluționară căci pune capăt momentului de negație începută de filozofia iluministă. Iacobinii distrugeau transcendența unui zeu personal dar o înlocuiau cu transcendența principiilor. Marx întemeiază ateismul contemporan distrugând și transcendența principiilor. Credința este înlocuită în 1789 de rațiune. Dar, această rațiune, în fixitatea sa, este transcendentă. Mai radical decât Hegel, Marx distruge transcendența rațiunii precipitând-o în istorie. El merge mai departe decât Hegel, considerându-l pe acesta un idealist (ceea ce este la fel de neadevărat cum Marx ar fi fost un materialist) în măsura în care tocmai domnia spiritului restituie, de o manieră sigură, valoarea supra-istorică.

„Capitalul” rela dialectica stăpînului și supusului dar restituie conștiința sinelui prin autonomia economică, domnie definitivă a spiritului absolut prin încoronarea comunismului. „Ateismul este umanismul mijlocit prin suprimarea religiei, comunismul este umanismul mijlocit prin suprimarea religiei, comunismul fiind umanismul mijlocit prin suprimarea proprietății private”. Alienarea religioasă are aceeași origine cu alienarea economică. Nu se sfirșește, astfel, cu religia decât realizând libertatea absolută a omului în raport cu determinările sale materiale. Revoluția se identifică cu ateismul și cu supremația individului.

Iată de ce Marx pune accent pe determinarea economică și socială. Efortul său cel mai fecund a fost de a dezvoltă realitatea care se ascundea în spatele valorilor formale legate de burghezia timpului său. Teoria lui Marx, a mistificării, este în continuare valabilă pentru că ea este universal valabilă, aplicându-se mistificărilor revoluționare. Libertatea pe care o revela M. Thiers era o libertate a privilegiului consolidat de autorități, familia exaltată de zărele conservatoare menținându-se într-o stare socială primitivă. Morala prospera pe baza degradării vieții muncitorilor. Faptul că exigențele onestității și inteligenței au fost supuse scopurilor egoiste, prin ipocrizia unei societăți medocre și cupide este un rău pe care Marx, punind totul la îndoială, l-a denunțat cu o forță nemăintâlnită înaintea lui. Această denunțare indignată a atras alte excese care cereau o nouă denunțare.

Dar, înainte de toate, trebuie știute și amintite originile denunțării: în singele insurecției, zdrobită în 1834 la Lyon și

în 1871, în cruzimea mirșavă a moralștilor de la Versailles. „Omul care nu posedă nimic astăzi, nu are nimic”. Dacă această afirmație este falsă, ea era aproape adevărată în societatea optimistă a secolului al XIX-lea. Extrema decădere adusă de economia prosperității, trebuia să-l forțeze pe Marx să dea prioritate raporturilor sociale și economice pentru a exulta profetia domniei omului.

Se înțelege mai bine, astfel, explicația pur economică a istoriei pe care o oferă Marx. Dacă principiile mint, doar realitatea mizeriei și a muncii este adevărată. Dacă, se poate demonstra, apoi, că acea realitate este suficientă pentru a explica trecutul și viitorul omului, principiile vor fi îndepărtate pentru totdeauna, în același timp cu societatea care s-a prevalat de ele. Aceasta este opera lui Marx.

Omul s-a născut odată cu producția și societatea. Inegalitatea funciară, perfecțiunea, mai mult sau mai puțin rapidă a mijloacelor de producție, lupta pentru existență, au creat inegalități sociale care s-au cristalizat în antagonisme dintre producție și distribuție, deci, în luptă de clasă. Aceste lupte și antagonisme reprezintă forța motoare a istoriei. Sclavia antică, iobăgia feudală au fost etapele unui drum lung care a ajuns iscusința secolelor clasice unde producătorul e stăpînul mijloacelor de producție. În acest moment, debutul relațiilor internaționale, descoperirea unor noi deschideri, cereau o producție mai puțin provincială. Contradicția între modul de producție și noile necesități de distribuție anunța, deja sfirșitul unui regim al micilor producții agricole și industriale. Revoluția industrială, descoperirea mașinii cu aburi, concurența pentru piețe de desfacere, au dus în mod necesar, la exproprierea micilor proprietari și la constituirea marilor manufacturi. Mijloacele de producție erau, astfel, centralizate în minile celor ce puteau să le cumpere. Adevărații producători, muncitorii, nu mai dispuneau decât de forța brațelor lor, pe care o puteau vinde „oamenilor cu bani”. Capitalismul burghez se definește, în acest mod, prin separarea producătorului de mijloacele sale de producție. Din acest antagonism va decurge o serie de consecințe inevitabile care îi vor permite lui Marx să anunțe sfirșitul antagonismelor sociale.

La prima vedere, nu există motiv prin care principiul ferm de stabilire al unei lupte dialectice între clase încetează dintr-o dată de a mai fi real.

El este întotdeauna adevărat sau el niciodată nu a fost adevărat Marx spune corect că nu vor mai fi lupte de clasă după revoluție, așa cum nu au mai existat legi după 1789. Dar, legile au dispărut fără dispariția claselor și nimic nu afirmă că acestea nu vor ceda locul unui alt antagonism social. Esențialul profetiei marxiste tine de această afirmație.

Se cunoaște schema marxistă. Marx, după Adam Smith și Ricardo definește valoarea întregii mărfi prin cantitatea muncii ce a produs-o. Cantitatea de muncă vîndută de muncitorii capitalismului este ea însăși o mărfa a cărei valoare va fi definită tot prin cantitatea de

muncă produsă. Altfel spus, prin valoarea bunurilor de consum necesare existenței. Capitalistul cumpărînd acea mărfa se angajează astfel să plătească aceluia care vinde suficient pentru ca respectul să poată trăi. În același timp, capitalistul, primește dreptul de a-l face pe muncitor să lucreze cât poate mai mult.

(.)

Interesul capitalistului este de a produce la maximum orele de lucru, sau dacă nu poate aceasta, de a-l face pe muncitor să lucreze la randamele maximum. Prima cerință ține mai mult de cruzime și forțare, a doua ține de organizarea producției. Ea duce, mai întâi, diviziunea muncii iar apoi la utilizarea mașinilor ce dezumanizează lucrătorul. Concurența pentru piața de desfacere, și de o parte și necesitatea investițiilor deosebite în ce mai mari în materiale noi, produce fenomene de concentrare și acumulare. Micii capitaliști sint la început al sorbiti de cei mari, care pot menține spre exemplu, prețuri scăzute timp îndelungat. Una din cea mai mare parte a profitului este investită, la sfirșit, în tehnologie nouă și acumulată în partea stabilă a capitalului. Această mișcare, blă grabeste, la început, ruina clasă mijlocii, care se alătură proletariatului și concentrează, apoi, în minile din ce în ce mai puține rezultatele muncii. Astfel, muncitorimea este supraestimată în măsura în care pierderea drepturilor crește. Capitalul nu se mai concentrează în minile citorva stăpîni, a căror putere în creștere, este bazată pe furt. Zdruncinate de crizele succesive ale contradicțiilor sistemului, acești stăpîni nu mai pot nici măcar să asigure existența sclavilor lor, care depind, în acest mod de muncă oficială sau privată.

Va veni o zi cînd, în mod fatal, o amătură de sclavi oprimați se vor găsi față citorva stăpîni indignați. Aceasta este ziua revoluției. „Ruina burghezilor și victoria proletariatului sint în mod egal inevitabile”. Această descriere celebră nu une cont, încă, de sfirșitul antagonismelor. După victoria proletariatului lupta pentru viață poate să continue poate da naștere altor antagonisme. Dot noțiunii intervin în acest moment: un economic și anume identificarea dezvoltării producției cu dezvoltarea societății la cealaltă, pur sistemică, care este măsura proletariatului. Acestea se reîntilnesc în ceea ce se poate numi fatalul mul activ al lui Marx.

Această evoluție economică care concentrează, de fapt, capitalul într-un număr restrîns de minii și produce antagonismul, crud și, într-un anumit fel, ireversibil. El arată că, la cel mai înalt nivel dezvoltării forțelor de producție, este suficient un impuls pentru ca proletariatul să se găsească singur în posesia mijloacelor de producție, fermecat deja de proprietatea privată. Rezultatul inevitabil

Prezentare și traducere
Cătălin Harnagea

Continuare în pag. a 15-a